

בינה מלאכותית ובית חכם – כיצד תראה השבת העתידית?

דבר שאינו מתכוון

ביצה כג:

"רבי שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ".

משנה ביצה, דף כג ע"ב:

"עגלה של קטן .. ונטלת בשבת ואינה נגדרת אלא על גבי כלים". גמרא שם: "רבי יהודה היא, דאמר דבר שאין מתכוין אסור" שלחן ערוך, של"ו, ג: מותר לילך על גבי עשבים, בין לחים בין יבשים, כיוון שאינו מתכוון לתלוש.

הגדרה: עושה פעולת היתר, שייטכן שתגרום לתוצאת איסור.
 דוגמה: גורר ספסל, וייטכן שיעשה חריץ (חורש, בונה).

רבי שמעון: מתיר

רבי יהודה: אסור

א. ייתכן שמתיר כי יש כאן פגם במחשבה.
 מחשבתו אינה על האיסור.
 ב. ייתכן שמתיר כי רואה את שתי הפעולות כמנותקות: גרירת ספסל; עשיית חריץ.
 כיוון שאינו מתכוון עשה את פעולת ההיתר בלבד, ופעולת האיסור אינה מיוחסת אליו.

אם שוגג אסור מן התורה, למרות שלא ידע כלל שהדבר אסור בשבת, שדבר שאינו מתכוון אסור, כי יודע שייטכן שתיגרם תוצאת איסור.

פסיק רישא

שבת קלג:

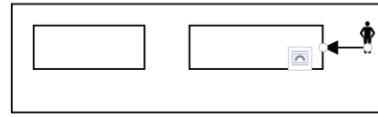
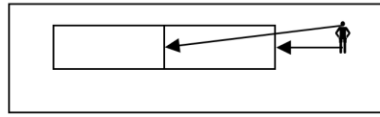
מודה רבי שמעון בפסיק רישא ולא ימות.

רמב"ם, שבת פ"א ה"ו:

עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שודאי תעשה בשביל אותו מעשה אף על פי שלא נתכוין לה חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה מלאכה.

מדוע חייב בפסיק רישא?

- א. כיוון שהמעשה בודאי יתרחש, האדם נחשב כמתכוון.
ב. כיוון שהמעשה בודאי יתרחש, שתי הפעולות הופכות למחוברות, ואותו אדם שעשה את פעולת ההיתר עשה גם את פעולת האיסור, ולכן הוא חייב.

בשם ר' חונא היה מפקח בגל ונתכוין להעלותו ולהעלות צרור של זהובים עמו מותר, ולפי זה הא דאמרין ונתכוין לנעול בעדו לא בעדו בלבד קאמר אלא אם נתכוין לנעול אף בעדו קאמר, ולומר שאילו צריך לנעול בעדו מותר אף על פי שמתכוון שיהא הצבי ניצוד בתוכו.

חידושי הריטב"א מסכת שבת

דף קז עמוד א

אבל מצינו בירושלמי היתר גדול שהתירו לנעול ביתו לכתחלה לשומרו ואף על פי שיש צבי בתוכו והוא ניצוד בכך כיון שאין מתכוין לצוד את הצבי בלבד, וכן אמרו שם שאם היה צבי רץ כדרכו ונתכוון לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר, היה מפקח בגל ונתכוון לעלות את התינוק ולהעלות צרור של זהובים עמו מותר, ונראה שאין זו שיטת גמ' שלנו.

חידושי הר"ן מסכת שבת דף

קז עמוד ב

והרשב"א ז"ל כתב... ודבריו תמוהים בעיני הרבה היאך אפשר שאפילו במתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי יהא מותר וכי מפני שהוא צריך לנעול את ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו אינו מתכוין לנעול בעד הצבי כל שהוא יודע שהצבי בתוכו ושאי אפשר שלא יהא הצבי

ירושלמי (וילנא) מסכת שבת

פרק יג ה"ז

ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חנא היה צבי רץ כדרכו ונתכוון לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חנא ראה תינוק מבעבע בנהר ונתכוון להעלותו ולהעלות נחיל של דגים עמו מותר. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חונא היה מפקח בגל ונתכוון להעלות ולהעלות צרור של זהובים עמו מותר:

חידושי הרשב"א מסכת שבת

דף קז עמוד א

ובירושלמי (ה"ו) נראה שהתירו לנעול לכתחלה ביתו לשמור ביתו וצבי שבתוכו, דכיון שהוא צריך לשמור ביתו אף על פי שעל ידי כך ניצוד הצבי ממילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלבד, דהכי גרסינן בפרקין דהכא ר' יוסא בר' בון בשם ר' חונא היה צבי רץ כדרכו ונתכוין לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר, ראה תינוק מבעבע בנהר ונתכוין להעלותו ולהעלות נמלה של דגים עמו מותר, רבי יוסי בר בון

הפסיק רישיה, אז אפילו עביד אותו מעשה דפסיק רישיה, שרי. ומדברי הרשב"א ז"ל סיוע גדול לדברי, כי ק"ו הם דברי מדבריו.

זבחים צא:

המתנדב יין, מביא ומזלפו על גבי האישים... והא קא מכבי! כיבוי במקצת לא שמיה כיבוי...

איבעית אימא: כיבוי דמצוה שאני... עוד תניא: יין נסך לספלים, או אינו אלא לאישים? אמרת: לא יכבה. לא קשיא: הא רבי יהודה, הא ר"ש.

רמב"ם בפירוש המשניות שם:

דע, שאינו מתכבה בהכרח, לפי שמעט מן היין או המים והדומה להן מן הדברים הנגרים, כשזורקים אותן על האש הגדולה אין מכבין אותה, רק כח האש מלהט אותן, ונוצחין.

רש"י מסכת זבחים דף צא עמוד ב
הא רבי שמעון - שמואל כרבי שמעון דכיון דאין מתכוין לכבות אין לא תכבה ראייה עליו לאסור למיעקר משמעותא דאשה משום קושיא דלא תכבה ואם תאמר פסיק רישא ולא ימות הוא אפשר דמזליף ליה בטיפין דקות מאד הלכך אי נמי מכבה בטיפים גסות דבר שאין מתכוין הוא.

חפץ חיים, כלל ו', ה

שו"ת שבט הלוי חלק ט סימן סט

ב"ה, יום ד' מו"מ בין המצרים תשנ"ג לפ"ק. כבוד הה"ג היקר בנש"ק החשוב ר' יעקב יוסף האגער שליט"א. אחדשה"ט וש"ת באהבה.

ניצוד בתוכו אסור והיינו [דאמרינן] בכולה מכילתין דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וזה שאמר בירושלמי ענין אחר הוא לומר שאם נתכוין לנעול את ביתו ולא נתכוין לצבי כלל אף על פי שאח"כ מצא הצבי שמור בתוכו מותר כלומר שאינו מחוייב שיפתח את ביתו וסמכו ענין זה לתינוק המבעבע בנהר ומפקח בגל ולא שיהו דומות ממש לעניינן לפי שבענין פיקוח נפש אפילו מתכוין למלאכת הרשות עם אותה מלאכה של פקוח נפש מותר וכיוצא בזה אמרו בגמרא דילן במס' יומא והטעם מפני שהיא מלאכת מצוה וחובה היא עליו ולפיכך אף על פי שהוא מתכוין עם אותה מלאכה למלאכה אחרת שהיא אסורה בשבת התירו חכמים כדי שלא ימנע לשום ענין שפקוח נפש המוטלת חובה עליו אבל במלאכת הרשות חס ושלום [וזהו] ששנו את הלשון בירושלמי דגבי צבי אמרו ונתכוון לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי ולא אמרו ונתכוין לנעול לעלותו ולעלות כו' אלא שסמכו הענין לומר שבשניהם נעשית מלאכה אסורה עם מלאכה מותרת והוא מותר אבל לא שיהו עניינם דומין זה לזה כנ"ל:

שלטי הגבורים [שבת ל"ח ע"א

אות ג']

נמצינו למדין לדעת הרשב"א ז"ל, דאף על גב דקי"ל דפסיק רישיה אסיר, היינו דוקא היכא שבאותו מעשה דעביד דפסיק רישיה אינו מתכוין ואינו עושה דבר היתר עמו, אבל אם באותו הפסיק רישיה שעושה, עושה גם כן דבר היתר עמו ויתכוין גם לדבר ההיתר, אז אפילו עביד גם הפסיק רישיה ומתכוין גם לו, שרי. ובאמת כי קולא היא זו. ואני כתבתי בחדושי, דכל מעשה שאפשר לעשותה זולת

יקרתו קבלתי ואשיב בקיצור כדרכי, ע"ד המצוי אצלכם שנדלק מאור עלעקטרי לפני הבתים כשאדם עובר לפני הבית, ויש חלקים שמרגישים במי שעובר בכל רוחב הרחוב ונמצא שאדם העובר גורם להדלקה, וכב' הביא בזה מש"כ בתשובת חשב האפוד (לא נמצא אצלי) ספ"ג להתיר מטעם פס"ר דלא ניחא לי', ובצירוף דעת הרשב"א לענין צידה המובא גם במג"א סי' שט"ז לענין נועל ביתו אעפ"י שידע שהצבי בתוכו, אבל לכב' עדיין אין זה מניח הדעת, דהא הפוסקים נטו מדרכו של הרשב"א (ועיין מג"א שם ס"ק י"א) וגם מהמבואר סי' שט"ז ברמ"א לענין תיבה שבתוכה זבובים, כאשר העיר הגרעק"א במג"א שם, ועוד נו"נ קצת בזה בדברים ישרים.

ואומר בטח דבעניי אין חשש איסור בזה עכ"פ מעיקר הדין דכבר בארתי בשבט הלוי ח"ג סי' מ"א ושם סי' צ"ז, ובח"א סי' מ"ז, דיסוד מלאכת שבת פעולת מלאכה, וגם שיהי' מלאכת מחשבת אבל מחשבת בלי מלאכה המצטרפת לזה לא אסרה תורה, והיינו נמי טעמא פלוגתת ר"ש ור"י בדבר שא"מ דגורר מטה כסא וכו' דר"ש מתיר כל זמן שאינו פס"ר בודאי הגם שע"פ רוב יעשה גם חריץ דכ"ז שאינו הכרח גמור שיעשה גם חריץ, אין מעשה פעולת הגרירה מתיחסת עוד לעשית חריץ רק מעשה גרירה לשם גרירה, ונמצא שנעשה חריץ בלי פעולה מתיחסת אלי', ועיין הי' מה שהבאתי בזה בסי' צ"ז שם מתשובת הרשב"א ח"ד סי' ע"ד, ואין פלוגתא ביסוד זה בין הרשב"א והר"ן סו"פ האורג לענין נעילת דלת בעוד הצבי בתוכו, אלא דהרשב"א דעתו דנעילת דלת היתה פעולת היתר רגילה אינה מתיחסת לצידה כל זמן שעדין לא חישב עליה, ונמצא שיש תוצאה של צידה בלי פעולת המלאכה והר"ן חולק בזה כיון דסו"ס עושה מעשה צידה מובהקת אנו מצרפים מעשה הנעילה

ע"י הדלת להכרח של פס"ר כאלו כיון אליה כשאר מלאכת שבת בפועל, ובזה יש לדון אם דברי הרשב"א הלכה הם או לא.

אבל לא כן כשאדם אינו עושה כלום ממש והולך לדרכו לפי תומו ואינו מוסיף אף תנועה אחת למען מלאכה אף שבגרמתו נדלק אור או דבר כיו"ב בזה פשיטא שכל זמן שאינו חושב ממש ללכת למען הדליק וכיו"ב שאין אנו מצרפים הליכתו הרגילה להתוצאה הנ"ל, ואין כאן פעולה של מלאכה, ודבר זה בכלל מש"כ הפוסקים כעין זה לענין מלאכת מכה בפטיש דישנם פרטים דכל זמן שאין מכוונים בפי' אינו בגדר אינו מתכוין אלא שאינו בגדר מלאכה כלל כמבואר בהה"מ פ"ב מהל' שבת ה"ב ובמג"א סי' ש"ח ס"ק ל"ו, ודין ק"ו משם ומובן דאין זה דומה לנדון השכיח היום שדלתות בית נפתחות ע"י עין אלקטרי ע"י הנכנס לתוכו דבזה ודאי איכפת לי' בתוצאה של כניסתו ואסור, משא"כ העובר ברחוב גרידא בלי שום ניחותא הנ"ל.

היותי איש עמוס אין פנאי להאריך עוד, וגם אין פנאי לוכוחים הלוך וחזור.

הרני דוש"ת ומברכו בהצלחה בתו"י. ידידכם - מצפה לרחמי ה'.

דיבור

בבא מציעא צ:

"איתמר, חסמה בקול והנהיגה בקול, רבי יוחנן אמר חייב, ריש לקיש אמר פטור. רבי יוחנן אמר חייב, עקימת פיו הוי מעשה. ריש לקיש אמר: פטור, קלא לא הוי מעשה"

רמב"ם (שכירות פרק יג הלכה ב):

"כל המונע הבהמה מלאכול בשעת מלאכתה, לוקה, שנאמר: "לא תחסום שור בדישו" וכו', אפילו חסמה בקול, לוקה".

ש"ת הלכות קטנות חלק ב סימן צח

שאלה ההורג נפש ע"י שם או כישוף מהו. תשובה אפשר דכיון דבדבורו עביד מעשה הו"ל דומיא דמימר וכזורק חץ להורגו ועליהם נאמר חץ שחוט לשונם (תלים קכ"ז):

ש"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן נז

א) אשר תמהת במכבה ומבעיר ברוח פיו למה חייב חטאת, מה שנא ממחמר בריש פרק מי שהחשיך [קנג ע"ב] דמקשה רבא לרבה בר חנא דמחייב חטאת הא לא עביד מעשה בגופו. ופרש"י מחמר בקול. והכא נמי במכבה ומבעיר ברוח פיו. הוא שיבוש גדול. שהרי הוא פעל הכיבוי וההבער שהם מעשה, ובמחמר שהבהמה עשתה המלאכה. והוא פעל רק הקול. לא הוה מעשה. מה שאין כן במכבה ומבעיר. מה נפקא מינה במה כיבה והבעיר. ואם הי' סבירא לי' דלא חשיב מעשה דידי'. עדיפא הי' לך להקשות דלא עבר על לאו כלל. דבשבת לא תעשה מלאכה, כל העושה בו מלאכה כתיב. אך באמת חשיב מעשה ברוח פיו כדחזינן [בבא קמא דף י"ז ע"ב] תרנגול ששיבר כלים ברוח שבכנפיו לסומכוס משלם נזק שלם. ולדידן דצרוורות

חצי נזק. גם זה חצי נזק, מכל מקום חזינן דחשיב כחו. וכחו כגופו דמי. [שם דף צ"א ע"א] תקע באזנו וחירשו פטור משום דאיהו אבעית נפשי'. אחזו ותקע באזנו וחירשו חייב. הרי דרוח פיו חשיב מעשיו. ואל תטעה בלשון רש"י ז"ל דחייב על האחיזה, שהרי רישא תקע באזנו וחירשו אי לאו דאיהו אבעית נפשי' הי' חייב. הנה דרוח פיו חשיב כחו. ודברים אלו לא נתנו ליכתב לרוב פשטותם. וסיימת בדבריך שלא מצאת בשום ספר שיתעורר על זה. חלילה וחלילה שימצא כזה בשום ספר:

ב) עוד כתבת בהא דמחמר אינו חייב חטאת. והיינו דאף דסבירא לי' לר"י עקימת שפתיו הוה מעשה וחסימה בקול חייב. לענין חטאת בעינן מעשה בגופו דוקא. ולמה לא עיינת במקור הענין בסנהדרין (דף ס"ה ע"ב) דמקשה וקול לר' יהודה לאו מעשה [לענין חטאת עיין שם] והא חסמה בקול לוקה דעקימת שפתיו הוי מעשה אלא כו'. הנה דהרי המסקנא דעקימת שפתיו הוי מעשה גם לענין חטאת.

בית יוסף אורח חיים סימן שח אות מו ד"ה כתוב בתשובות

מו כתוב בתשובות הרשב"א (ח"ד סי' עד) שאסור לשאת תחת אציליו הדבר שמתהוה ממנו המשי משום דאסור לטלטלו ועוד שבודאי מוליד הוא בחומו ומלאכת מחשבת הוא ואסור:

מחשבה

תוספות מסכת גיטין דף לא עמוד א וא"ת כיון דשרי תרומה כשנותן עיניו בצד זה אמאי אין מגביהין תרומות בשבת דהא תנן במס' שבת בפרק נוטל (דף קמא:) ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע בא' ומאה פריך בגמ' והא קמתקן ומשני דסבר

כר"ש בן אלעזר דאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה ולהכי לא חשיב מתקן בשבת כשמעלהו כיון דאפשר במחשבה והכא נמי אפשר במחשבה

וי"ל דשאני מדומע שכבר הוא מתוקן אבל תחלת תיקונו של טבל לא שרינן משום דאפשר במחשבה ואפי' דמאי אסור לתקן בשבת כדמוכח בפ' במה מדליקין (שם דף לד.) אף על גב דשרי ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר כדאמרי' בפ"ק דחולין (דף ו:): גבי ר' מאיר שאכל עלה של ירק.

תוספות ר"ד מסכת שבת דף קמב עמוד א
ונ"ל דאע"ג דאמרי' נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד זה דוקא בחול אבל לא בשבת. דאע"ג דבלא שום מעשה יכול לתקנם באמירה בעלמא אסור לתקן את הטבל בשבת (בין) ע"י אמירה דכיון דמתקן הוא מה לי באמירה מה לי ע"י מעשה. ודייקא נמי דאפילו האמירה אסורה בשבת מדתנן בפ' בתרא דדמאי המזמין את חבירו שיאכל אצלי והיא אינו מאמינו על המעשרות אומר בע"ש מה שאני עתיד להפריש למחר הרי הוא מעשר ושאר מעשר סמוך לו זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו ומעשר שני בצפוניו או בדורו ומחולל על המעות אלמא דוקא מערב שבת מותר לומר כן. אבל בשבת אסור שאפי' בדיבור בעלמא אסור לתקן בשבת

רש"י מסכת גיטין דף לא עמוד א
משמע דבמחשבה מיהא מותר אפי' בשבת. ונ"ל דפסיקא להו כן משום דרשת ודבר דבר דבור אסור הרהור מותר (שבת קנ). ועמש"כ בקדושין (נט ב) בתד"ה מיד. אבל נ"ל דכ"ז אינו אלא בתרומה ות"מ דכתיב בהו ונחשב (וכ"מ בפסקי תוס' סי' ק"י. אולם מש"כ שם ואוכל בצד אחר ז"א לפי מה שאבאר) וכן במע"ר לפמ"ש"כ התוס' לעיל דקריי' רחמנא

תרומה. אבל מע"ש ומ"ע אינה מועלת בהו מחשבה. ולזה א"ש הא דמוכח בכ"ד דאין תקנה לטבל בשבת והוא מפני המע"ש או המ"ע. וכן אתיא לנכון הא דפסיקא להו בחולין (ו ב) בד"ה והתיר מדפריך ודלמא ר"מ נתן עיניו כו' ואכל בצד אחר דע"כ מיירי בדמאי. וכ"מ בדבריהם כאן שכתבו ואפי' דמאי כו' אף על גב דשרי ליתן עיניו כו' משמע דבודאי לא והוא מפני המע"ט או המ"ע. ולהכי לא נקטי בקושייתם כאן אלא אמאי אין מגביהין תרומות. ובמנחות ובבכורות דנקטי גם מעשרות כוונתם על מע"ר וכנ"ל. והשעה"מ בפ"ד מהל' תרומות שגה במחכ"ת בהבנת דבריהם.

שער המלך הלכות תרומות פרק ד טז
אך מדברי התוספות שכתב אבל בתחילת תקונו של טבל לא שרינן משום דאפשר במחשבה נראה בהדי' דס"ל דבשבת נמי שרי ליתן עיניו בצד זה אפילו בטבל גמור וכ"כ בשיטה מקובצת פ' המביא דל"ד ע"ב וכיון שכן ק"ט מההיא דפ' מפנין ובכל מערבין וצ"ע כעת

מעדני ארץ פ"ד מתרומות הט"ז סק"ד
דרך אמונה - ביאור ההלכה הלכות מעשר פרק ט ה"ז
ובענין לעשר במחשבה בשבת עי' בשטמ"ק ביצה ל"ד ב' שהקשה למה טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן ולמה אינו מוקצה דאיתקצאי בין השמשות כיון שאסור להפריש בשבת ות' דמותר להפריש במחשבה ונותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר משום עונג שבת ולכן אפי' תקנו בדיבור אינו מוקצה ותמוה מאד דהא כמה סוגיות בש"ס דטבל מוקצה הוא ומזה הוכיח התוס' ר"ד בשבת קמ"ב דאסור לעשר בשבת גם

במחשבה וגם הר"ש בפ"ז דדמאי מ"ד הוכיח מהא דטבל מוקצה שאין שום תקנה לטבל בשבת וכן התוס' בסוכה כ"ג ב' ומה שהוקשה לו למה אינו מוקצה אם עבר ותיקנו כבר תירצוהו התוס' בעירובין ל"ד ב' ד"ה נוטל ובביצה ל"א ב' ד"ה ונפחת וצ"ל דס"ל להשטמ"ק דכל הסוגיות דטבל מוקצה אתי דלא כאבא אלעזר בן גמלא בגיטין ל"א א' דתרומה ניטלת במחשבה אבל לאבא אלעזר אה"נ דטבל אינו מוקצה אבל לא יתכן לומר כן כלל דבשבת מ"ג א' אמרי' חבית של טבל שנשברה מביא כלי אחר ומניח תחתיו ופריך הא קמבטל כלי מהיכנו ומשני טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן הרי מבואר בהדיא דכ"ז שהוא טבל הוא מוקצה דאל"ה מה צריך להניח כלי תחתיו הרי יכול לפנותה ונ' דהשטמ"ק לא התיר אלא כשאין לו מה יאכל כמש"כ תו' בשבת מ"ג א' ד"ה טבל אלא דתוס' כתבוהו על עבר ותיקנו והוא ס"ל דבכה"ג יכול לתקנו אפי' לכתחלה במחשבה וזהו שכתב משום עונג שבת וכיון שכן אינו מוקצה אם אין לו מה יאכל ולכן אפי' עבר ותיקנו מתוקן

דרך אמונה הלכות מעשר פרק ט הלכה ז ס"ק (נד) ואפי' להפריש במחשבה אסור כגון שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ואפי' בדמאי

יחוס המעשה לעושה

שבת קכ-קכ:

ועושין מחיצה בכל הכלים, בין מלאין בין ריקנים, בשביל שלא תעבור הדליקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים, לפי שאין יכולין לקבל את האור, והן מתבקעין ומכבין את הדליקה... דרבנן סברי: גרם כבוי מותר, ורבי יוסי סבר: גרם כבוי אסור... ורמי

דרבנן אדרבנן, ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי. דתניא: הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו - הרי זה לא ירחוץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת. נזדמנה לו טבילה של מצוה - כורך עליה גמי ויורד וטובל. רבי יוסי אומר: לעולם יורד וטובל כדרכו, ובלבד שלא ישפשף! - שאני התם דאמר קרא ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם, עשייה הוא דאסור, גרמא - שרי. - אי הכי, הכא נמי: כתיב לא תעשה [כל] מלאכה - עשייה הוא דאסור, גרמא שרי!

רשב"א שם

לעולם יורד וטובל ובלבד שלא ישפשף. תמיהא לי דהא מכיון שהוא מכניס ידו במים הרי זה כמקרב את כבוי, וי"ל דלא קרינן מקרב את כבוי אלא בכעין נותן מים בכלי שתחת הנר ואי נמי בנותן בצד הטלית שאחז בו האור, משום דאי יפלו שם ניצוצות או תגיע שם דליקה ודאי תכבה, אבל כאן אפשר דלא ימחק שאילו ודאי נמחק היינו כמשפשף שהרי הוא נותן ידו במים.

ריטב"א שם

ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי ודרבנן אדרבנן דתניא מי שהיה שם כתוב על בשרו רבי יוסי אומר יורד וטובל. פי' בלא שום גמי, אלמא קסבר גרם כיבוי מותר, ורבנן דאסרי סבירא להו גרם כיבוי אסור, וא"ת והא אין זה גרם כיבוי אלא מקרב את כיבוי ויהא אסור לדברי הכל שהרי מכניס השם במים, וי"ל דאע"פ שנכנס במים אפשר הוא שלא (יכבה) [ימחה] כל זמן שלא ישפשף דאפילו למאי דאוקימנא בדיו לחה, לא לחה ממש, אלא לומר שאינה יבשה וכשיגע בה יד (יכבה) [ימחה] בשפשוף מעט, וכיון שכן והוא אינו מתכוין אלא לטבול לא חשיב אלא כגרם כיבוי, משא"כ במקרב את כיבוי דכי נפלי ניצוצות התם ודאי כבו, ומיהו אף [בזה] לא

היינו מתירים אלא מפני שהוא אינו מתכוין (לכבות) [למחוק] כי ודאי אסור להטיל [השם במים] ואף על פי [שאפשר] שלא [יכבה] [ימחה].

שביתה

רמב"ם (הלכות שבת, פכ"ד ה"ב-ג):

אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול, ומפני מה נגעו באיסור זה, אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצונו שלא יהיה הילוכך בשבת כהילוכך בחול ולא שיחת השבת כשיחת החול שנאמר ודבר דבר קל וחומר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפניה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנאמר 'למען ינוח'.

קובץ שיעורים (קונטרס דברי סופרים, א, אות יז):

ונראה שאין כוונת הרמב"ם דבכה"ג עובר בעשה דלמען ינוח, דהך עשה אינה אלא בעושה מלאכות האסורות בשבת ולא במטלטל אבנים מפניה לפינה. אבל כוונתו דזהו נגד רצון התורה אף דליכא אזהרה מפורשת על זה.

רמב"ן (ויקרא כ"ג, כד):

ונראה לי שהמדרש הזה לומר שנצטוינו מן התורה להיות לנו מנוחה ב"ט אפילו מדברים שאינן מלאכה, לא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתנות ולמלא החביות יין, ולפנות הכלים וגם האבנים מבית לבית וממקום למקום, ואם היתה עיר מוקפת חומה ודלתות נעולות

בלילה יהיו עומסים על החמורים ואף יין וענבים ותאנים וכל משא יביאו ב"ט ויהיה השוק מלא לכל מקח וממכר, ותהיה החנות פתוחה והחנוני מקיף והשלחנים על שלחנם והזהובים לפניהם, ויהיו הפועלים משכימין למלאכתן ומשכירין עצמם כחול לדברים אלו וכיוצא בהן, והותרו הימים הטובים האלו ואפילו השבת עצמה שבכל זה אין בהם משום מלאכה, לכך אמרה תורה "שבתוך" שיהיה יום שביתה ומנוחה לא יום טורח. וזהו פירוש טוב ויפה.

חידושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף לב עמוד ב

וברם צריך את למידע דכל מאי דאמרינן בכל דוכתא שבות דרבנן לאו למימרא שאין לנו שבות מן התורה כלל, דא"כ נמצאת שבת כחול מן התורה שהחנוניות פתוחות ואוצרות תבואה ויין, ומטלטלין חפצים מבית לבית דרך כרמלית ומודדין ושוקלין ומונין, ואינו בדין שאסרה תורה הוצאה כגרוגרת והתירה העמל הגדול הזה שא"כ אין זה יום מנוחה, אלא כך עיקרן של דברים כי בכלל מצות עשה שבות של תורה לשבות ממלאכות יש לשבות מכל שבות דרך כלל שלא לעשות שבת כחול, אבל בכל פרט ופרט כי עביד לי' וזהיר באידך דלא הוי שבת כחול הוי שבות דרבנן, נמצא שיש לשבות עיקר מן התורה, ולפיכך העמידו בו חכמים דבריהם במקומות הרבה לדחות מצוה של תורה, וזו מרגליות שבידינו מרבינו הרמב"ן מפי מורינו ז"ל.

בראשית ב', א-ג:

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל
צְבָאָם. וַיְכַל אֱ-לֹהִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה
וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכָל

מלאכתו אשר עשה. ויברך א-
להים את יום השביעי ויקדש
אתו כי בו שבת מכל מלאכתו
אשר ברא א-להים לעשות.

בראשית ח', כא-כב:

וירח ה' את ריח הניחח ויאמר
ה' אל לבו לא אסף לקלל עוד
את האדמה בעבור האדם כי
יצר לב האדם רע מנעריו ולא
אסף עוד להכות את כל חי
כאשר עשיתי. עד כל ימי הארץ
זרע וקציר וקר וחרם וקיץ וחרף
ויום ולילה לא ישבתו.

שמות ט"ז, כה-ל

ויאמר משה אכלהו היום כי
שבת היום לה' היום לא
תמצאנהו בשדה...

שבו איש תחתיו אל יצא איש
ממקומו ביום השביעי. וישבתו
העם ביום השביעי.

מעין עולם הבא:

מעין עולם הבא, יום שבת מנוחה.
כל המתענגים בה, יזכו לרוב שמחה.